Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (šesto vijeće)

16. ožujka 2023.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članci 6. i 7. – Učinci utvrđenja nepoštenosti odredbe – Ugovor o hipotekarnom kreditu indeksiranom u stranoj valuti – Održavanje valjanosti ugovora bez nepoštenih odredaba – Volja potrošača da se ugovor poništi – Primjena Direktive nakon poništenja ugovora – Ovlasti i obveze nacionalnog suda”

U predmetu C-6/22,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (Općinski sud u Varšavi za četvrt Varšava-Wola, I. građanski odjel, Poljska), odlukom od 19. svibnja 2021., koju je Sud zaprimio 4. siječnja 2022., u postupku

M. B.,

U. B.,

M. B.,

protiv

X S. A.,

SUD (šesto vijeće),

u sastavu: P. G. Xuereb, predsjednik vijeća, T. von Danwitz i I. Ziemele (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: G. Pitruzzella,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za M. B., U. B. i M. B., J. Tomaszewska, *radca prawny*,

– za X S. A., Ł. Hejmej, M. Przygodzka i A. Szczęśniak, *adwokaci*,

* Jezik postupka: poljski

– za poljsku vladu, B. Majczyna i S. Żyrek, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, M. Brauhoff i N. Ruiz García, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između, s jedne strane, osoba M. B., U. B. i M. B. te, s druge strane, društva X S. A., u vezi s posljedicama poništenja ugovora o hipotekarnom kreditu koji je sklopljen između tih stranaka.

Pravni okvir

3 Člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 predviđa se:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

4 Članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 glasi:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

5 M. B., U. B. i M. B. su 4. lipnja 2007., kao potrošači, sklopili s pravnim prednikom društva X, bankom, ugovor o hipotekarnom kreditu na razdoblje od 360 mjeseci i u iznosu od 339 881,92 poljska zlota (PLN), indeksiranom u stranoj valuti, odnosno švicarskom franku (CHF).

6 Na temelju odredaba tog ugovora mjesečne rate i preostali iznos koji se duguje na temelju tog kredita izračunavali su se u švicarskim francima, a plaćali u poljskim zlotima, i to prema prodajnom tečaju CHF-PLN koji se primjenjuje na svaku od tih mjesečnih rata.

7 Pred sudom koji je uputio zahtjev dužnici tvrde da su odredbe navedenog ugovora koje se odnose na taj mehanizam indeksacije nepoštene, s obzirom na to da je banka, u nedostatku posebnih pravila u tom ugovoru, po svojoj diskreciji utvrdila tečaj korišten za izračun mjesečnih rata kredita.

8 Osobe M. B., U. B. i M. B. zatražile su uklanjanje tih odredaba iz ugovora te su tvrdile da se mjesečne rate trebaju izračunavati u poljskim zlotima s kamatnom stopom koja se temelji na LIBOR-u. U tom su pogledu pojasnile da pristaju na to da sud koji je uputio zahtjev poništi ugovor.

9 Taj sud smatra, s jedne strane, da odredbe koje se odnose na predmetni mehanizam indeksacije treba poništiti zbog njihove nepoštenosti. S druge strane, s obzirom na to da predmetni ugovor o kreditu ne može nastaviti vrijediti bez tih odredaba, na njemu je da prihvati zahtjev potrošačâ za poništenje ugovora o kreditu.

10 Stoga je, kao prvo, poništenje tog ugovora neizbježno, unatoč štetnim učincima koji iz toga proizlaze za potrošače.

11 Sud koji je uputio zahtjev ističe da se, prema presudi od 7. studenog 2019., Kanyeba i dr. (C-349/18 do C-351/18, EU:C:2019:936), učinci ništetnosti ugovora određuju samo nacionalnim pravom. U ovom bi se slučaju primjenjivale opće odredbe ugovornog prava. Međutim, naglašava da utvrđenja koja se odnose na zaštitu potrošača i odvraćanje prodavatelja robe ili pružatelja usluga od korištenja nepoštenih odredaba, koja su svojstvena Direktivi 93/13, nisu u skladu s primjenjivim nacionalnim odredbama koje predviđaju da ugovorne strane u jednakim dijelovima snose gubitke koji proizlaze iz poništenja ugovora. Tužitelji iz glavnog postupka izgubili bi tako zaštitu koju uživaju na temelju te direktive.

12 Kao drugo, podsjećajući na to da je Sud u presudi od 29. travnja 2021., Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341) presudio da poništenje ugovora zbog postojanja nepoštenih odredaba ne ovisi o izričitom zahtjevu potrošača u tom smislu, nego je obuhvaćeno objektivnom primjenom nacionalnog suda kriterija utvrđenih na temelju nacionalnog prava, sud koji je uputio zahtjev pita se je li na njemu da sam utvrdi posljedice poništenja ugovora na potrošačevu situaciju ili se u tom pogledu mora ograničiti na dokaze koje su mu podnijeli tužitelji iz glavnog postupka, kao što mu to propisuje poljsko postupovno pravo.

13 Kao treće, sud koji je uputio zahtjev smatra da spor koji se pred njim vodi karakterizira činjenica da u nacionalnom pravu ne postoje relevantne dispozitivne odredbe, što nužno dovodi do poništenja ugovora i stvara nepovoljne učinke za potrošača. Stoga, neovisno o njegovoj odluci, taj sud smatra da se jedan od ciljeva Direktive 93/13 neće postići. Naime, ili će on popuniti praznine u ugovoru nastale zbog ništetnosti nepoštenih odredaba, na štetu cilja da se osigura preventivni učinak u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga, ili će poništiti cijeli ugovor i izložiti potrošača štetnim posljedicama.

14 U tim je okolnostima Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (Općinski sud u Varšavi za četvrt Varšava-Wola, I. građanski odjel, Poljska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. S obzirom na cilj Direktive [93/13] o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, a to je zaštita potrošača od nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima s poslovnim subjektima, je li legitimno tumačenje prema kojem se, kada sud poništi ugovor primjenom pravila iz Direktive, ta direktiva prestaje primjenjivati, a time prestaje i zaštita potrošača, te stoga pravila namirenja za potrošača i poslovnog subjekta treba tražiti u odredbama nacionalnog ugovornog prava koje je mjerodavno za namirenje ništavog ugovora?

2. Treba li sud, s obzirom na članke 6. i 7. Direktive [93/13], ako utvrdi da je određena ugovorna odredba nedopuštena, a ugovor se ne može održati na snazi nakon uklanjanja te odredbe, kada stranke ne pristanu na dopunu nastale praznine odredbama u skladu s njihovom voljom i ne postoje dispozitivne odredbe (koje se izravno primjenjuju na ugovor kada ne postoji sporazum stranaka), poništiti ugovor i ograničiti se na volju potrošača koji zahtijeva da sud poništi ugovor ili treba po službenoj dužnosti, čime prekoračuje zahtjeve stranaka, ispitati imovinsku situaciju potrošača kako bi utvrdio izlaže li poništenje ugovora potrošača osobito štetnim posljedicama?

3. Može li se članak 6. Direktive [93/13] tumačiti na način da sud, ako zaključi da bi poništenje ugovora bilo osobito štetno za potrošača, a stranke se unatoč poticanju ne uspiju sporazumjeti u pogledu dopune ugovora, uzimajući u obzir objektivno shvaćeno dobro potrošača, može dopuniti prazninu koja je nastala u ugovoru nakon ‚uklanjanja' nepoštenih odredaba ne odredbama nacionalnog prava koje su dispozitivne u smislu navedenom u presudi [od 3. listopada 2019., Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)], odnosno onima koje se izravno primjenjuju na prazninu u ugovoru, nego konkretnim odredbama nacionalnog prava koje se na taj ugovor mogu primijeniti samo odgovarajuće ili po analogiji, a koje odražavaju pravilo koje je na snazi u nacionalnom ugovornom pravu?"

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

15 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da je na državama članicama da u slučaju poništenja ugovora sklopljenog između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga zbog nepoštenosti jedne od njegovih odredaba svojim nacionalnim pravom urede učinke tog poništenja, neovisno o zaštiti koju ta direktiva pruža potrošačima.

16 Najprije valja podsjetiti na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, pri tumačenju odredbe prava Unije u obzir treba uzeti ne samo njezin tekst nego i njezin kontekst te ciljeve propisa kojeg je dio (presuda od 2. prosinca 2021., Vodafone Kabel Deutschland, C-484/20, EU:C:2021:975, t. 19. i navedena sudska praksa).

17 Kao prvo, prema članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 „[d]ržave članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača".

18 Tom se odredbom ne navode kriteriji koji uređuju mogućnost da ugovor nastavi vrijediti bez nepoštenih odredaba, već nacionalnom pravnom poretku prepušta njihovo utvrđivanje, u skladu s pravom Unije. Stoga je zadaća država članica putem svojeg nacionalnog prava definirati uvjete pod kojima se utvrđuje nepoštenost odredbe sadržane u ugovoru te konkretne pravne učinke tog utvrđenja. U svakom slučaju, takvo utvrđenje mora omogućavati ponovno uspostavljanje činjenične i pravne situacije u kojoj bi potrošač bio da ta nepoštena odredba nije postojala (presuda od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 84.).

19 Usto, pitanje od kada poništenje ugovora o kojem je riječ u glavnom postupku proizvodi svoje učinke isključivo ovisi o nacionalnom pravu, kako je u biti navedeno u članku 6. stavku 1. Direktive 93/13, pod uvjetom da se osigura zaštita koja je potrošačima zajamčena odredbama Direktive 93/13 (presuda od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 88.).

20 Konkretno, uređenje u nacionalnom pravu zaštite zajamčene potrošačima Direktivom 93/13 ne može izmijeniti opseg, a time ni sadržaj te zaštite i time dovesti u pitanje jačanje njezine djelotvornosti donošenjem ujednačenih pravila o nepoštenim odredbama (presuda od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 65.).

21 Kao drugo, s obzirom na poseban kontekst članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, čije odredbe imaju za cilj zaštitu potrošača od primjene nepoštenih odredaba, Sud je imao priliku presuditi da se zaštita dodijeljena tom direktivom ne može ograničiti samo na vrijeme dok traje ispunjenje ugovora koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluga sklopio s potrošačem, nego se primjenjuje i nakon njegova ispunjenja (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 73.).

22 Stoga, u slučaju poništenja ugovora sklopljenog između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga zbog nepoštenosti jedne od njegovih odredaba, na državama je članicama da svojim nacionalnim pravom urede učinke tog poništenja, uz poštovanje zaštite koju Direktiva 93/13 pruža potrošaču, osobito osiguravanjem ponovne uspostave pravne i činjenične situacije potrošača u kojoj bi se nalazio da ta nepoštena odredba nije postojala.

23 Kao treće, takav zaključak potvrđen je ciljevima Direktive 93/13.

24 Tako se, s jedne strane, glavni i neposredni cilj te direktive sastoji od zaštite potrošača i uspostavljanja ravnoteže između stranaka (vidjeti u tom smislu presudu od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 72.).

25 Konkretno, za ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom mora se smatrati kao da nikada nije postojala, tako da ne može imati učinak u odnosu na potrošača, s posljedicom ponovne uspostave pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da navedena odredba nije postojala (presuda od 14. ožujka 2019., Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 41.).

26 S druge strane, Direktiva 93/13 ima i drugi cilj, koji je naveden u članku 7. Direktive 93/13, a to je dugoročno sprječavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba prodavatelja robe ili pružatelja usluga. Stoga, jednostavno izuzimanje nepoštenih odredaba od primjene u odnosu na potrošača ima preventivni učinak prema prodavateljima robe ili pružateljima usluga u pogledu primjene takvih odredaba (vidjeti u tom smislu presudu od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 68.).

27 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da bi odredbe nacionalnog prava, koje bi trebalo primijeniti radi utvrđivanja učinaka poništenja ugovora, dovele do jednake raspodjele gubitaka nastalih tim poništenjem između tužiteljâ iz glavnog postupka i društva X.

28 Međutim, takva posljedica bila bi protivna ciljevima navedenima u točkama 23. do 26. ove presude, s obzirom na to da bi dovela u pitanje zaštitu koja se Direktivom 93/13 pruža potrošačima nakon poništenja ugovora.

29 Naime, prije svega, primjena odredaba nacionalnog prava ne omogućava, u skladu s pojašnjenjima koja je dao sud koji je uputio zahtjev, osiguravanje ponovne uspostave pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošači nalazili da nepoštena odredba nije postojala, čime se ugrožava cilj zaštite potonjih kojem teži Direktiva 93/13.

30 Nadalje, u nedostatku zaštite zajamčene Direktivom 93/13, primjena odredaba nacionalnog prava koje predviđaju jednaku raspodjelu gubitaka među strankama doprinijela bi otklanjanju preventivnog učinka na prodavatelje robe ili pružatelje usluga, koji postoji samom činjenicom neprimjene takvih nepoštenih uvjeta na potrošače jer bi, u konačnici, prodavatelji robe ili pružatelji usluga mogli imati koristi od tih odredaba tako što bi se ograničila njihova obveza povrata iznosa koje su neosnovano stekli na temelju tih odredaba.

31 Naposljetku, takvo tumačenje nije dovedeno u pitanje presudom od 7. studenoga 2019., Kanyeba i dr. (C-349/18 do C-351/18, EU:C:2019:936), koju navodi sud koji je uputio zahtjev.

32 Naime, dovoljno je podsjetiti na to da je Sud u točki 73. te presude naveo da pitanje kvalifikacije činjenica u pogledu izvanugovorne odgovornosti ne ulazi u područje primjene Direktive 93/13, nego nacionalnog prava. Međutim, u ovom predmetu iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje ne proizlazi da spor u glavnom postupku ulazi u područje izvanugovorne odgovornosti jer sud koji je uputio zahtjev želi doznati primjenjuje li se zaštita zajamčena tom direktivom i u stadiju učinaka poništenja ugovora koji sadržava nepoštene odredbe.

33 S obzirom na prethodno navedene okolnosti, članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je u slučaju poništenja ugovora sklopljenog između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga zbog nepoštenosti jedne od njegovih odredaba na državama članicama da svojim nacionalnim pravom urede učinke tog poništenja, uz poštovanje zaštite koju ta direktiva pruža potrošaču, osobito osiguravanjem ponovne uspostave pravne i činjenične situacije u kojoj bi se on nalazio da ta nepoštena odredba nije postojala.

Drugo pitanje

34 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da nacionalni sud može po službenoj dužnosti ispitati imovinsku situaciju potrošača koji je zatražio poništenje ugovora s prodavateljem robe ili pružateljem usluga zbog postojanja nepoštene odredbe bez koje ugovor ne može nastaviti pravno vrijediti te se može usprotiviti zahtjevu tog potrošača ako bi ga poništenje tog ugovora moglo izložiti osobito štetnim posljedicama.

35 Kao prvo, Sud je u biti presudio da tekst članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 i zahtjevi u pogledu pravne sigurnosti gospodarskih aktivnosti idu u korist objektivnom pristupu prilikom tumačenja te odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 56.).

36 Na temelju članka 7. stavka 1. te direktive, države članice osiguravaju da u interesu potrošača i tržišnih konkurenata postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.

37 Kao drugo, treba podsjetiti na to da se sustav zaštite koji je proveden Direktivom 93/13 temelji na ideji da se potrošač nalazi u podčinjenom položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga u pogledu kako pregovaračke moći tako i informiranosti, što je situacija koja ga navodi da pristane na uvjete koje je ranije sastavio prodavatelj robe ili pružatelj usluga bez mogućnosti da na njih utječe (presuda od 7. prosinca 2017., Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945, t. 36. i navedena sudska praksa).

38 Međutim, taj se sustav zaštite ne primjenjuje ako se potrošač tomu protivi. U tom kontekstu, potonji može, nakon što ga je nacionalni sud o tome podučio, ne isticati nepoštenost i neobvezujuću narav odredbe, čime daje slobodan i informiran pristanak na predmetnu odredbu te ujedno odustaje od poništenja ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 95.).

39 U tom pogledu, kako bi potrošač mogao dati svoj slobodan i informiran pristanak, na nacionalnom je sudu da u okviru nacionalnih postupovnih pravila i s obzirom na načelo pravičnosti u građanskim postupcima strankama na objektivan i precizan način navede pravne posljedice do kojih može doći zbog uklanjanja nepoštene odredbe, i to neovisno o tome zastupa li ih profesionalni punomoćnik ili ne (presuda od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 97.).

40 Takva je informacija osobito važna kada neprimjena nepoštene odredbe može dovesti do poništenja cijelog ugovora, čime potrošača može izložiti restitucijskim zahtjevima (presuda od 29. travnja 2021., Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, t. 98.).

41 Ipak, Sud je presudio da je za ocjenu posljedica poništenja ugovora na situaciju potrošača u cijelosti od odlučujuće važnosti volja koju je potrošač izrazio u tom pogledu (presuda od 3. listopada 2019., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, t. 56.).

42 U ovom slučaju iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da su tužitelji iz glavnog postupka zatražili poništenje ugovora o kreditu s društvom X.

43 Slijedom toga, nakon što je uzeo u obzir volju potrošača da se ugovor poništi, sud koji je uputio zahtjev ne može se usprotiviti njihovu odricanju od zaštite koju im pruža ta direktiva, pod uvjetom da je objektivno i precizno informirao potrošače o osobito štetnim pravnim i gospodarskim posljedicama koje bi im mogle nastati zbog poništenja ugovora.

44 Usto, s obzirom na sudsku praksu navedenu u točkama 38. do 41. ove presude, cilj zaštite potrošača koji se nastoji postići Direktivom 93/13 ne može nacionalnom sudu omogućiti da, izvan svake ovlasti koju mu u tom pogledu priznaje nacionalno pravo, po službenoj dužnosti ispita imovinsku situaciju potrošača koji je zatražio poništenje ugovora s prodavateljem robe ili pružateljem usluga zbog postojanja nepoštene odredbe kako bi utvrdio može li ga takvo poništenje izložiti osobito štetnim posljedicama.

45 S obzirom na prethodna razmatranja, članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se protivi to da nacionalni sud, s jedne strane, izvan svake ovlasti koju mu u tom pogledu priznaje nacionalno pravo, po službenoj dužnosti ispita imovinsku situaciju potrošača koji je zatražio poništenje ugovora s prodavateljem robe ili pružateljem usluga zbog postojanja nepoštene odredbe bez koje taj ugovor ne može pravno postojati, čak i ako to poništenje može potrošača izložiti osobito štetnim posljedicama i, s druge strane, odbije utvrditi

navedeno poništenje kada ga je potrošač izričito zatražio nakon što je objektivno i precizno informiran o osobito štetnim pravnim i gospodarskim posljedicama koje mu u tom pogledu mogu nastati.

Treće pitanje

Dopuštenost

46 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da mu se protivi to da nacionalni sud može, nakon što utvrdi nepoštenost odredbe ugovora sklopljenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, popuniti praznine nastale zbog uklanjanja nepoštene odredbe iz tog ugovora primjenom odredbe nacionalnog prava koja nije dispozitivna.

47 Europska komisija izražava sumnje u dopuštenost tog pitanja, koje je hipotetske naravi. Naime, ona tvrdi da ako Sud presudi da kada uklanjanje nepoštene odredbe dovodi do poništenja ugovora između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, nacionalni je sud dužan tog potrošača objektivno i precizno informirati o pravnim i činjeničnim posljedicama koje nastaju zbog tog poništenja, a da ne može po službenoj dužnosti ispitati imovinsku situaciju potrošača koji je zatražio to poništenje niti se usprotiviti njegovoj volji da se ugovor poništi, na treće pitanje neće biti potrebno odgovoriti. Usto, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je potrošač, za slučaj potrebe, dao svoj pristanak za poništenje ugovora u cijelosti.

48 U tom pogledu iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da cilj zahtjeva za prethodnu odluku nije u davanju savjetodavnih mišljenja o općim ili hipotetskim pitanjima, nego u stvarnoj potrebi učinkovitog rješenja spora o pravu Unije (presuda od 31. svibnja 2018., Confetra i dr., C-259/16 i C-260/16, EU:C:2018:370, t. 63. i navedena sudska praksa).

49 Valja utvrditi da, iako iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da su potrošači pristali na poništenje ugovora u glavnom postupku, u toj se odluci ne navodi je li taj pristanak dan nakon što su predmetni potrošači objektivno i precizno informirani o posebno štetnim pravnim i gospodarskim posljedicama koje im mogu nastati tim poništenjem.

50 U tom smislu, budući da sud koji je uputio zahtjev još nije odlučio o zahtjevu za poništenje ugovora, osobito zbog pitanja opsega informacija koje mora dati potrošačima, pitanje može li on, u slučaju da ne dođe do tog poništenja, popuniti praznine nastale zbog uklanjanja nepoštene odredbe primjenom odredbe nacionalnog prava koja nije dispozitivna, ne može se smatrati hipotetskim.

51 Posljedično, treće je pitanje dopušteno.

Meritum

52 U skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13, nacionalni je sud obvezan izuzeti iz primjene nepoštene odredbe kako one ne bi imale obvezujuće učinke na potrošača, osim ako se potrošač tomu protivi. Međutim, taj se ugovor u načelu mora održati na snazi bez ikakve druge izmjene

osim one koja proizlazi iz uklanjanja nepoštenih odredaba ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 29. i navedena sudska praksa).

53 Posljedično, kada nacionalni sud utvrdi ništetnost nepoštene odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, taj sud ne može dopuniti taj ugovor uz izmjenu sadržaja te ugovorne odredbe (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 30. i navedena sudska praksa).

54 Naime, Sud je utvrdio da kada bi nacionalni sud mogao izmijeniti sadržaj nepoštenih odredaba u takvom ugovoru, takva mogućnost mogla bi naštetiti ostvarenju dugoročnog cilja postavljenog člankom 7. Direktive 93/13. Ta mogućnost pridonijela bi gubitku preventivnog učinka prema prodavateljima robe ili pružateljima usluga jednostavnim izuzimanjem nepoštenih ugovornih odredaba od primjene u odnosu na potrošača, s obzirom na to da bi prodavatelji robe ili pružatelji usluga ostali u napasti da koriste navedene odredbe znajući da bi nacionalni sud, čak i kada bi ih morao proglasiti ništetnima, mogao nadopuniti ugovor koliko je potrebno da se zaštiti interes navedenih prodavatelja robe ili pružatelja usluga (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 31. i navedena sudska praksa).

55 Nasuprot tomu, u situaciji kada se ugovor sklopljen između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača ne može održati nakon uklanjanja nepoštene ugovorne odredbe, Sud je potvrdio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi to da nacionalni sud, primjenom načela ugovornog prava, ukloni nepoštenu ugovornu odredbu zamjenjujući je dispozitivnom odredbom nacionalnog prava u situacijama u kojima bi sud zbog utvrđivanja ništetnosti nepoštene ugovorne odredbe morao ugovor u cijelosti poništiti, izlažući time potrošača za njega osobito štetnim posljedicama, tako da bi ga se time kaznilo (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 32. i navedena sudska praksa).

56 Međutim, Sud je također presudio da se članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 protivi to da se praznine u ugovoru koje su uzrokovane uklanjanjem njegovih nepoštenih odredaba popune samo na temelju nacionalnih odredaba općeg karaktera – koje nisu bile predmet posebne ocjene zakonodavca s ciljem uspostave ravnoteže između svih prava i obveza ugovornih strana i koje tako ne uživaju predmnjevu nepostojanja nepoštenosti – koje predviđaju da se učinci pravnog posla dopune osobito učincima koji proizlaze iz načela pravičnosti ili ustaljenih običaja te koje nisu ni dispozitivne odredbe ni odredbe primjenjive u slučaju sporazuma ugovornih strana (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 35. i navedena sudska praksa).

57 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev navodi da odredbe nacionalnog prava koje namjerava primijeniti nisu dispozitivne odredbe u smislu navedene sudske prakse Suda. S obzirom na okolnosti da u glavnom postupku predmetni ugovor o kreditu ne može nastaviti vrijediti bez ukinutih odredaba, da ne postoje dispozitivne odredbe nacionalnog prava i da bi poništenje ugovora bilo osobito štetno za potrošače, taj se sud pita kojem od ciljeva Direktive 93/13 treba dati prednost, s jedne strane, onom koji se odnosi na zaštitu potrošača u pogledu osobito štetnih posljedica poništenja ugovora ili, s druge strane, onom koji se odnosi na odvraćanje prodavatelja robe ili pružatelja usluga od primjene nepoštenih odredaba.

58 U tom je pogledu Sud, suočen s tim istim pitanjem, već presudio da Direktiva 93/13 nema za cilj predložiti ujednačena rješenja u pogledu posljedica koje treba izvući iz utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe. Stoga, s obzirom na to da na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13

nepoštene odredbe ne mogu obvezivati potrošače, ti su se ciljevi, ovisno o slučaju i nacionalnom pravnom okviru, mogli ostvariti jednostavnom neprimjenom predmetne nepoštene odredbe na potrošača ili, ako ugovor nije mogao ostati na snazi bez te odredbe, zamjenom te odredbe dispozitivnim odredbama nacionalnog prava (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 39.).

59 Međutim, u točki 40. iste presude podsjetio je na to da posljedice utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe nisu iscrpne.

60 Stoga, kada nacionalni sud smatra da nakon uklanjanja predmetnih nepoštenih odredaba predmetni ugovor o zajmu ne može pravno postojati u skladu s ugovornim pravom i kada ne postoji dispozitivna odredba nacionalnog prava ili odredba primjenjiva u slučaju dogovora ugovornih stranaka koja bi mogla zamijeniti navedene odredbe, valja smatrati da ako potrošač nije izrazio želju za održavanjem na snazi nepoštenih odredaba i ako bi poništenje ugovora moglo dovesti do za njega osobito štetnih posljedica, visoka razina zaštite potrošača, koja se mora osigurati u skladu s Direktivom 93/13, zahtijeva da, kako bi se ponovno uspostavila stvarna ravnoteža između uzajamnih prava i obveza ugovornih strana, nacionalni sud poduzme, vodeći računa o cjelokupnom unutarnjem pravu, sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mogle nastati poništenjem predmetnog ugovora o zajmu, osobito jer bi nastupilo trenutačno dospijeće potraživanja prodavatelja robe ili pružatelja usluga prema potrošaču (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 41.).

61 U tim okolnostima ništa se osobito ne protivi tomu da nacionalni sud uputi stranke da pregovaraju radi određivanja načina izračuna kamatne stope, pod uvjetom da utvrdi okvir tih pregovora i da njihov cilj bude uspostavljanje stvarne ravnoteže između prava i obveza suugovaratelja, osobito vodeći računa o cilju zaštite potrošača na kojem se temelji Direktiva 93/13 (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 42.).

62 Naime, kao što je Sud na to već podsjetio, taj je sud dužan, koliko je to moguće, primijeniti svoje nacionalno pravo na način da se izvuku sve posljedice koje prema nacionalnom pravu proizlaze iz utvrđenja nepoštenosti predmetne odredbe, kako bi se postigao rezultat određen člankom 6. stavkom 1. te direktive, odnosno da potrošač ne bude vezan nepoštenom odredbom. Isto vrijedi i kad se radi o definiranju, nakon utvrđenja nepoštenosti neke odredbe, posljedica koje trebaju proizaći iz tog utvrđenja kako bi se osigurala visoka razina zaštite potrošača u skladu s ciljem te direktive (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 43.).

63 Međutim, ovlasti suda ne mogu se proširiti izvan onoga što je nužno potrebno kako bi se ponovno uspostavila ugovorna ravnoteža između ugovornih strana i time zaštitilo potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi poništenje predmetnog ugovora o zajmu moglo izazvati. Naime, kad bi sud mogao slobodno izmijeniti ili ograničiti sadržaj nepoštenih odredaba, takva bi ovlast mogla ugroziti ostvarenje svih ciljeva navedenih u točkama 24. do 26. ove presude (presuda od 25. studenoga 2020., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, t. 44.).

64 S obzirom na prethodna razmatranja, članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da mu se protivi to da nacionalni sud, nakon što utvrdi nepoštenost odredbe ugovora sklopljenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, može popuniti praznine nastale zbog uklanjanja nepoštene odredbe iz tog ugovora primjenom odredbe nacionalnog prava koja nije dispozitivna. Međutim, na njemu je da, vodeći računa o cjelokupnom nacionalnom pravu, poduzme sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mu mogle nastati poništenjem ugovora.

Troškovi

65 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (šesto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 6. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim [odredbama] u potrošačkim ugovorima**

   treba tumačiti na način da:

   u slučaju poništenja ugovora sklopljenog između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga zbog nepoštenosti jedne od njegovih odredaba na državama članicama je da svojim nacionalnim pravom urede učinke tog poništenja, uz poštovanje zaštite koju ta direktiva pruža potrošaču, osobito osiguravanjem ponovne uspostave pravne i činjenične situacije u kojoj bi se on nalazio da ta nepoštena odredba nije postojala.

2. **Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13**

   treba tumačiti na način da im se:

   protivi to da nacionalni sud, s jedne strane, izvan svake ovlasti koju mu u tom pogledu priznaje nacionalno pravo, po službenoj dužnosti ispita imovinsku situaciju potrošača koji je zatražio poništenje ugovora s prodavateljem robe ili pružateljem usluga zbog postojanja nepoštene odredbe bez koje taj ugovor ne može pravno postojati, čak i ako to poništenje može potrošača izložiti osobito štetnim posljedicama i, s druge strane, odbije utvrditi navedeno poništenje kada ga je potrošač izričito zatražio nakon što je objektivno i precizno informiran o osobito štetnim pravnim i gospodarskim posljedicama koje mu u tom pogledu mogu nastati.

3. **Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da mu se:**

   protivi to da nacionalni sud, nakon što utvrdi nepoštenost odredbe ugovora sklopljenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača, može popuniti praznine nastale zbog uklanjanja nepoštene odredbe iz tog ugovora primjenom odredbe nacionalnog prava koja nije dispozitivna. Međutim, na njemu je da, vodeći računa o cjelokupnom nacionalnom pravu, poduzme sve mjere potrebne za zaštitu potrošača od osobito štetnih posljedica koje bi mu mogle nastati poništenjem ugovora.

Potpisi